

УДК 332.1

Гороховець Ю.А.

здобувач кафедри бухгалтерського обліку й аудиту
Академії муніципального управління

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АПК РЕГІОНУ

STATE REGULATION OF AIC REGION

АНОТАЦІЯ

Досліджено теоретичні аспекти державного регулювання АПК регіону. З'ясовано сутність поняття «державне регулювання АПК». Визначено дефініцію «державне регулювання АПК регіону». Згруповано основні функції, інструменти та механізми державного регулювання АПК регіону. Сформовано основні етапи державного регулювання АПК регіону.

Ключові слова: АПК, функції, інструменти, державне регулювання АПК регіону, Програма розвитку АПК регіону.

АННОТАЦИЯ

Исследованы теоретические аспекты государственного регулирования АПК региона. Выяснено сущность понятия «государственное регулирование АПК». Дано определение дефиниции «государственное регулирование АПК региона». Сгруппированы основные функции, инструменты и механизмы государственного регулирования АПК региона. Сформированы основные этапы государственного регулирования АПК региона.

Ключевые слова: АПК, функции, инструменты, государственное регулирование АПК региона, Программа развития АПК региона.

ANNOTATION

The theoretical aspects of state regulation of AIC region. The essence of the concept of "state regulation of AIC". Defined definition of "State Regulation of AIC region." Grouped core functions, tools and mechanisms of state regulation of APC region. Formed the main stages of state regulation of AIC region.

Keywords: agro-industrial complex, functions, tools, government regulation AIC region, agricultural development program in the region.

Постановка проблеми. Поступовий перехід України на ринкову систему господарювання вимагає трансформаційних зрушень в усіх секторах економіки. У першу чергу, це стосується АПК, від якого залежить продовольча безпека країни в цілому та її окремих регіонів. Як показує досвід розвинених країн, ефективність ринкової системи господарювання в аграрній сфері залежить від активної регулюючої функції держави, створених нею умов для розвитку АПК. В Україні потреба державного регулювання АПК регіону визначається різноманітністю природних та кліматичних умов, непостійністю доходів та цін на продукцію, низькою привабливістю інвестування, особливостями соціальної інфраструктури села.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Над дослідженням питань державного регулювання АПК працювали такі науковці, як В.Г. Андрійчук, О.А. Романець, Н.М. Шевченко, М.Ю. Мироненко, О.М. Могильний, А.П. Зінченко, К.В. Черненко, І.В. Пушкар, О.В. Мазур, М.П. Бутко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У працях вище зазначених

авторів питання державного регулювання АПК розглядається комплексно, на рівні держави в цілому, не приділяється увага проблемам розвитку АПК окремого регіону.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є узагальнення теоретичних аспектів державного регулювання АПК на рівні держави в цілому та окремого регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочинаючи дослідження, вважаємо доцільним з'ясувати сутність поняття «державне регулювання АПК» у зв'язку з тим, що серед науковців немає єдиної думки щодо його визначення.

На думку В.Г. Андрійчука, державне регулювання АПК представляє систему економічних, фінансових, правових, організаційних і соціальних заходів, що здійснюються державою для ефективного й стабільного розвитку аграрного виробництва та повного забезпечення населення якісним продовольством за прийнятними ринковими цінами [1, с. 52].

О.М. Могильний вважає, що державне регулювання аграрної сфери економіки являє собою процес впливу на її розвиток доповненням стимулів ринкового механізму й створенням за рахунок цього можливості суб'єктам господарювання здійснювати прибуткову діяльність, покращувати свої конкурентні позиції [2].

О. Зінченко пропонує розглядати державне регулювання АПК як систему заходів впливу з метою створення оптимальних умов розвитку [3].

О.А. Романець тримається думки, що державне регулювання аграрної сфери економіки являє собою сукупність економічних, організаційно-правових й соціальних заходів економічної політики держави, спрямованих для створення ефективного та стабільно зростаючого розвитку мультифункціонального сільського господарства з метою забезпечення продовольчої безпеки країни та зміцнення його конкурентних позицій на світовому аграрному ринку [4].

В он-лайн ресурсах зазначається, що сутність державного регулювання АПК в умовах становлення ринкових відносин полягає в аграрній політиці держави, яка виявляється в проведенні земельної реформи; сприянні розвитку різних форм власності на землю; лібералізації управління в сільському господарстві, сприянні розвитку конкуренції, поступовій відмові від державних замовлень (контрактів), розробці

й реалізації цільових програм розвитку виробничої й соціальної інфраструктури, фінансовій підтримці галузей АПК [5].

М.Ю. Мироненко під державним регулюванням агропромислового виробництва пропонує розуміти непрямий (опосередкований, тобто здійснюване переважно економічним стимулюванням) управлінський вплив на соціально-економічні процеси в (розподіл, обмін і споживання) як у державному, так і приватному секторах агропромислового виробництва [6].

Таким чином, узагальнюючи підходи вітчизняних науковців щодо визначення поняття «державне регулювання АПК», можна зробити висновок, що дану дефініцію більшість науковців тлумачать як систему заходів, деякі визначають як управлінський вплив чи процес впливу. Ми вважаємо, що найбільш точно визначення цього поняття дає В.Г. Андрійчук, поєднуючи в єдину систему економічні, фінансові, правові, організаційні й соціальні заходи, що здійснюються державою для ефективного й стабільного розвитку аграрного виробництва та повного забезпечення населення якісним продовольством за прийнятними ринковими цінами.

З'ясувавши сутність державного регулювання АПК на рівні держави в цілому, під державним регулюванням АПК регіону пропонуємо розуміти систему економічних, фінансових, правових, організаційних і соціальних заходів, що здійснюються на рівні окремого регіону з урахуванням характерних йому економічних, природних, кліматичних, соціально-економічних факторів та мають на меті забезпечувати населення продуктами харчування.

Мета державного регулювання функціонування та розвитку агропромислового комплексу визначена в «Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» і полягає в забезпеченні населення продуктами харчування, а також іншими товарами з сільськогосподарської сировини в поєднанні з вирішенням соціальних та економічних проблем АПК в умовах становлення ринкових відносин і багатокладності економіки [7].

Реалізація місії державного регулювання АПК здійснюється через основні функції. Так, О.А. Романець зазначає, що головне місце займають економічна, соціальна, екологічна, інноваційна та інформаційна. Зокрема, економічна функція полягає у виконанні основних завдань аграрної сфери з метою забезпечення умов для функціонування всієї економіки (виробництво сільськогосподарської продукції, функціонування аграрних ринків, створення фінансових потоків, залучення й використання інвестицій). Соціальна – пов'язана з умовами життя сільського населення, створенням соціальної інфраструктури. Екологічна – реалізується у використанні в аграрному виробництві земельних угідь, водних ресурсів, об'єктів рослинного й тваринного світу та покликана забезпечувати оптимальну екологічну рівновагу на

сільських територіях, збереження й розвиток агроландшафту як основу агротуризму. Інноваційна – відображає потреби й можливості використання досягнень науково-технічного прогресу, зокрема методів генної інженерії, засобів захисту біологічних об'єктів від хвороб і шкідників та інших біотехнологій, які впливають на якість продукції. Науковець зазначає, що виконання всіх вищезгаданих функцій можливе лише за наявності чітких управлінських рішень, які повинні враховувати особливості та специфіку сільського господарства регіону, у цьому, на його думку, і полягає сутність інформаційної функції [4].

В.І. Аранчій, А.А. Пісоцький, та О.П. Зоря впевнені, що держава, в особі відповідних органів управління, виконує такі функції з регулювання розвитку АПК:

– визначає пріоритетні напрями розвитку АПК та пріоритетні напрями спрямування інвестицій на його розвиток;

– регулює земельні відносини;

– здійснює заходи щодо стабілізації продовольчого постачання; здійснює підтримку пріоритетних галузей і сфер АПК через пряме бюджетне фінансування, механізм дотацій, цільове субсидювання;

– сприяє здійсненню процесів роздержавлення, приватизації та розвитку нових форм господарювання;

– встановлює механізм формування державних замовлень та контрактів на поставку до державних ресурсів сільськогосподарської продукції та сировини;

– здійснює індикативне планування розвитку АПК; регулює ціни на деякі види продовольства; визначає рівень орієнтовних закупівельних стартових цін і механізмів їх індексації відповідно до інфляційних процесів [8, с. 22].

Функції державного регулювання АПК на макrorівні покладено на Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України через департамент розвитку АПК, який об'єднує відділи економіки розвитку сільського господарства, економіки виробництва продовольчих товарів, відділ аграрної реформи; Міністерство аграрної політики та продовольства; Державний комітет із земельних ресурсів; Державний комітет з рибного господарства й рибної промисловості; Державний комітет по водному господарству; Державний комітет лісового господарства [5]. На мікрорівні функції державного регулювання АПК покладено на Головні управління обласних державних адміністрацій, районні галузеві управління та безпосередньо господарюючих суб'єктів.

Беручи до уваги рівень розвитку АПК, можна зробити висновки, що таке різноманіття функцій державного регулювання аграрної сфери на практиці реалізується на низькому рівні. На наш погляд, однією із причин є відсутність дієвого контролю з боку держави за їх виконанням. Тому, вважаємо доцільним, державі,

в особі Міністерства аграрної політики та продовольства визначити основні функції АПК та зобов'язати Головні управління агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій розробити Програми розвитку АПК регіону, які б передбачали їх обов'язкове виконання державними інспекціями та службами сільського господарства, працюючими на території регіонів. Програма розвитку окремого регіону дасть змогу раціонально використовувати ресурси регіону, підвищити рівень життя населення та соціальної безпеки. Звичайно, при розробці Програми слід враховувати економічні, природні, кліматичні та соціально-економічні особливості регіону.

У дослідженнях, присвячених державному регулюванню АПК, В.І. Аранчій, А.А. Пісоцький, та О.П. Зоря визначили основні правові та економічні механізми регулювання аграрного виробництва. Так, реалізація економічних механізмів, на думку вчених, має здійснюватися такими методами державної підтримки: регулювання ціноутворення; розвиток страхування; моніторинг та інформаційне забезпечення; податкове регулювання; розвиток інфраструктури; фінансово-кредитне забезпечення; митно-тарифне регулювання; товарні й фінансові інтервенції. Що стосується правових механізмів, то науковці вважають, що їх реалізація має здійснюватися, беручи до уваги Закони України, Укази Прези-

дента України, Постанови Верховної Ради України, накази Міністерства аграрної політики та продовольства України, нормативні акти місцевих органів влади [9, с. 141].

На думку Я.Л. Желай та Е.А. Кіреєвої, державне регулювання АПК має здійснюватися за допомогою набору інструментів, до яких слід віднести:

- бюджетні (фінансування сільгоспвиробництва, фінансування капітальних вкладень, субсидування процентних ставок, лізинг);
- податкові (податки, податкові пільги, спрощена система оподаткування, відстрочення податкових платежів);
- кредитні (сезонне, інвестиційне, іпотечне та вексельне кредитування);
- цінові (ринкові, контрольні й захисні ціни, товарні й закупівельні інтервенції);
- регулювання доходів (підвищення доходів сільського населення, декларування цін, еквівалентний міжгалузевий обмін);
- зовнішньоекономічні (нетарифне регулювання імпорту сільгосппродукції, заохочення експорту сільгосппродукції);
- соціальні (підвищення рівня життя, розвиток освіти на селі, медичне обслуговування, культурне обслуговування села);
- наукові (фундаментальні наукові, дослідження, іноваційні програми розвитку АПК, підготовка фахівців) [10, с. 82].

На нашу думку, інструменти державного регулювання АПК, визначені Я.Л. Желай та Е.А. Кіреєвою, можна застосовувати як на державному, так і на регіональному рівнях.

На нашу думку, процес здійснення державного регулювання АПК регіону має охоплювати вісім етапів (рис. 1).

Висновки. Державне регулювання АПК регіону являє собою систему економічних, фінансових, правових, організаційних і соціальних заходів, що здійснюються на рівні окремого регіону з урахуванням характерних йому економічних, природних, кліматичних, соціально-економічних факторів та мають на меті забезпечення населення продуктами харчування. Для виконання цієї місії слід дотримуватись функцій та інструментів державного регулювання АПК, враховувати їх при розробці Програми розвитку АПК регіону. Єдність підходів щодо державного регулювання АПК регіону забезпечуються послідовністю відповідно запропонованих етапів його реалізації, що надає змогу досягти зростання.

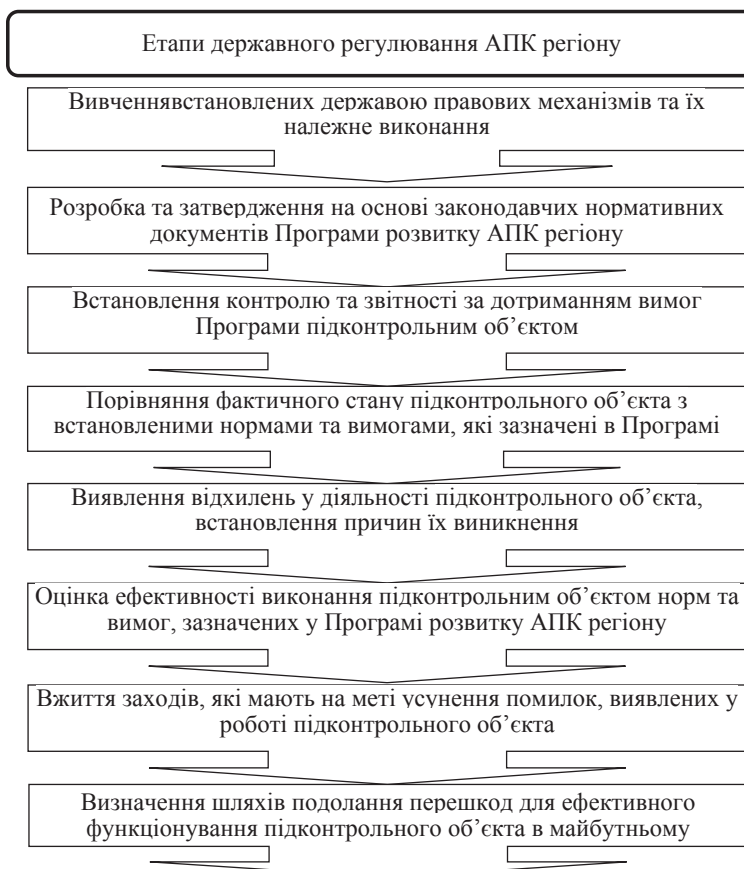

Рис. 1. Етапи державного регулювання АПК регіону

Джерело: розроблено автором

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 52-63.

2. Могильний О.М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки / О.М. Могильний. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 430 с.
3. Зинченко А.П. Аграрная политика. / А.П. Зинченко, В.И. Назаренко, В.В. Шайкин и др.; под ред. А.П. Зинченко. – М.: КолосС, 2004. – 304 с.
4. Романець О.А. Сутність та зміст державного регулювання аграрного сфери економіки / О.А. Романець. // Збірник наукових праць. – КолосС, 2011. – 104 с.
5. Державне регулювання розвитку агропромислового комплексу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/ekonomika/>.
6. Мироненко М.Ю. Державне регулювання розвитку агропромислового комплексу / М.Ю. Мироненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Gosupravlenie/72979.doc.htm.
7. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.13 № 806-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
8. Аранчій В.І. Ефективність аграрного виробництва в Полтавській області та пріоритетні напрями економічного регулювання його розвитку / В.І. Аранчій, О.П. Зоря, А.А. Пісоцький // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. Випуск 4. Том 2. – 2012. – С. 21-26.
9. Аранчій В.І. Необхідність і значення економічного регулювання аграрного виробництва / В.І. Аранчій, О.П. Зоря, А.А. Пісоцький // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 1. – С. 140-142.
10. Желай Я.Л. Державне регулювання розвитку АПК у контексті забезпечення продовольчої безпеки держави / Я.Л. Желай, Е.А. Кіреєва // Кримський економічний вісник. – 2014. – № 2. – С. 80-82.